

Om dansk fodfolk 1932-1941 - Ammunitionstjenesten

Indledning

En nylig diskussion af krigsspilsregler for ammunitionstildeling og regnskab med forbrug har affødt behovet for at klarlægge hvorledes ammunitionstjenesten var organiseret ved infanteriet i tiden omkring Anden Verdenskrig. Hvem holder regnskab med hvad? På hvilket organisatorisk niveau har man overblik over enheders og underenheders aktuelle ammunitionsbeholdning?

Oplysninger om tingenes tilstand i det danske fodfolk i 1930'erne, der stammer for *Kampreglement for Fodfolket, 1931* (Kilde 1), kan tjene som eksempel til at belyse disse forhold. Om end principperne kan synes indlysende, så kan detaljerne naturligvis have varieret fra land til land.

Jeg har bibeholdt kampreglementets nummerering af de enkelte punkter af hensyn til de indbyrdes henvisninger.

Regimentet (Se Om dansk fodfolk 1932-1941, Fodfolksregimentet)

33. Regimentschefen har ansvaret for ammunitionstjenestens forsvarlige udførelse inden for regimentet.

34. Når kamp forestår, skal han i god tid træffe de fornødne foranstaltninger vedrørende ammunitionstjenesten og, under hensyn til fægtingens sandsynlige karakter, befale, hvor meget og af hvad art ammunition der skal udleveres til mandskabet.

35. Under kamp træffer han foranstaltninger til sikring af ammunitionsforsyningen. Han melder om behovet af ammunition til nærmeste foresatte og sørger for fremføring til bataljonerne i fornøden udstrækning. Efter omstændighederne kan han foretage afgivelse fra en afdeling til en anden.

Fra ammunitionskolonnen [1](#)) udleveres ammunitionen normalt i kasser. Regimentschefen kan dog ved skriftlig rekvisition forlange ammunition opladet i magasiner.

36. Når forholdene under forsvaret har en tilstrækkelig stabil karakter, giver regimentschefen ordre til anlæg af ammunitionsdepoter ved bataljonerne. Han fastsætter beholdningernes normale størrelse.

37. Dersom regimentet skal gå tilbage, drager han omsorg for, at ammunitionsdepoter inden for regimentets område (i Kampreglementet henvises her til Feltreglement II, punkt 35) føres tilbage i tide.

Ammunition

Uddrag af <i>Styrkeliste A</i>	8 mm patroner	Håndbomber	Håndgranater	Geværgranater	81 mm granater	Fodfolkskanon- patroner	75 mm 02	75 mm luftværn	10½ cm skud	15 cm skud		
31	32	33	34	35	36	37	38	39	40	41		
Beholdning i alt												
Beholdning pr. pjece	--	--	--	--								
Anmærkning:												

Fodfolksregimenter og fodfolksbataljoner m.fl. udfærdiger en såkaldt *Styrkeliste A*, hvori der bl.a. gives en oversigt over den for afdelingen rådige ammunitions-mængde. Eksemplet er udarbejdet efter Kilde 2.

Bataljonen (Se Om dansk fodfolk 1932-1941, Fodfolksbataljonen)

93. Bataljonschefen har ansvaret for ammunitionstjenestens forsvarlige udførelse inden for bataljonen. Han skal til enhver tid være underrettet om ammunitionssituationen ved kompagnierne og tildelte tunge hjælpevåben.



Maskingeværdeling, fra 5. Bataljon [2](#).
Ammunitionsdelingernes patronkarretog
anvendte tilsvarende karremateriel M.1932.

94. Den af bataljonen medførte ammunitionsbekholdning i ammunitionsdelerne og på patronvognene bør til enhver tid så vidt muligt holdes fuldtallig ved supplerig, når udlevering har fundet sted.

95. Under march følger normalt ammunitionsdeler og Patronvogne 1 kompagnierne, Patronvogne 2 samlede efter bataljonen.

96. Under marcher, hvor kamp forestår, får bataljonschefen de nødvendige befalinger for ammunitionstjenesten af regimentschefen. Mandskabets patronbekholdning suppleres om fornødent til reglementeret kampforsyning ved udlevering fra Patronvogn 1. Under hensyn til fægtningssituationen og troppernes bevægelighed udleveres desuden eventuelt gevær- og håndgranater (-bomber), lysmidler,

røgmateriel og ekstraammunition. Det vil ofte være hensigtsmæssigt allerede under marchen at samle Patronvogne 2 i en gruppe for hele regimentet, mens Patronvogne 1 - efter endt udlevering til mandskabet - som regel føres samlede bataljonsvis.

Ammunitionsdelingerne anvendes umiddelbart ved deres kompagnier eller, hvor forholdene gør det særligt ønskeligt, helt eller delvis samlede ved bataljonen.

Hvis fordelingen af ammunitionsdelinger og patronvogne ved udfoldning eller udvikling til fægtning skal være en anden end under marchen, giver bataljonschefen de dertil fornødne ordrer, samtidig med at udfoldning eller udvikling til fægtning befales.

Ammunitionsdelingens beholdninger lades principielt urørt, indtil fægtning begynder; eventuelt forøges de samtidig med udlevering af ekstraammunition til delingerne.

Patronvogn 1 efterfyldes fra Patronvogn 2 eller - såfremt dele af ammunitionskolonnen måtte være i nærheden - direkte fra denne. Patronvogn 2 efterfyldes fra ammunitionskolonnen.

Ammunitionserstatningen bør så vidt muligt være gennemført så betids, at patronvognene kan være ved bataljonerne (regimentet), inden fægtningen begynder eller antager en alvorlig karakter.

97. Under kampen drager bataljonschefen omsorg for:

- At der i tide sendes ammunition frem til kompagnierne
- At underrette kompagnierne om, hvor patronvognene får ordre til at holde, eller hvilke veje de følger.
- At regimentschefen holdes underrettet om ammunitionssituationen ved bataljonen.
- At den fra Patronvogne 1 udleverede ammunition erstattes fra Patronvogne 2 (eller ammunitionskolonnen).

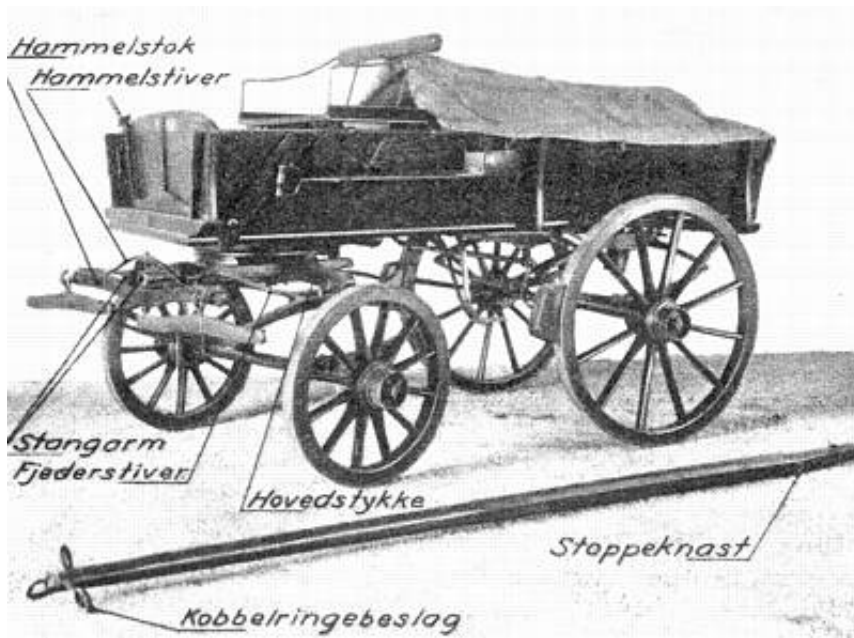
98. De patronvogne, der forbliver samlede under bataljonen, skydes i kampens løb så langt frem mod forreste linje, som terrænet (vejnett) og fjendens ild tillader det.

Kompagnierne i første linje søger normalt ammunitionserstatning ved disse patronvogne. Når de ikke kan trækkes tilstrækkeligt langt frem, lader bataljonschefen enkelte ammunitionsdelinger (fra kompagnierne i anden linje) bringe ammunition fra vognene til nærmere betegnede punkter (langs visse linjer); kompagnierne i første linje søger da her den nødvendige erstatning.

Hvis en del af patronvognene er samlet regimentsvis, skyder regimentschefen i tide større eller mindre grupper af dem frem bag bataljonerne i forreste linje. Disse underrettes samtidig om, hvor de kan forsyne sig.

Ammunitionsdelingerne tager hver for sig dækket opstilling så nær som muligt bag kompagniernes kæmpende dele.

Når de til en bataljon hørende patronvogne ikke er ved hånden, og der er fare for ammunitionsmangel, kan vedkommende bataljons- eller kompagnichef ved en befalingsmand, ledsaget af det fornødne mandskab, forlange ammunition udleveret fra andre bataljoners vogne.

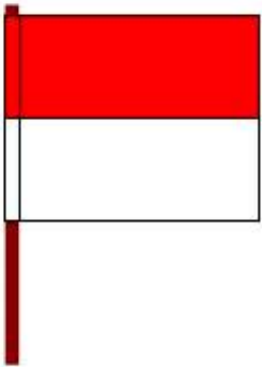


Patronvogn 1 og 2 er en trævogn M.1909 [3](#)).

99. Føreren for patronvognene er ansvarlig for, at disse er i tjenstdygtig stand. Det er hans pligt at sørge for, at vognene er ved hånden, når de behøves. Han skal derfor holde sig i stadig forbindelse med bataljons- (regiments-) chefen for rettidig at kunne indhente ordre eller handle efter situationen.

Under udvikling til fægtning skal føreren for de patronvogne, der følger bataljonen (Patronvogne I), søge så langt frem mod bataljonens ildfront, som terrænet (vejnettet) tillader det; han skal stadig holde bataljonschefen underrettet om, hvor vognene findes, og meddeler endvidere dette til kompagnier i nærheden.

Han sørger så vidt muligt for, at vognene tømmes enkeltvis. Tømte vogne sender han med fornøden rekvisition tilbage til Patronvogn 2 (eventuelt fremskudte dele af ammunitionskolonner), hvis holdeplads han må gøre alt for stadig at kende.



En fodfolkssektion fra en ammunitionskolonne markerer sit opstillingssted ved et flag, som det her viste.

Se også min artikel *Den danske hær 1932-1941 - Ammunitionstjeneste.*

Han modtager de af ammunitionsdelingerne afleverede magasiner og lader dem ufortøvet fylde, eventuelt efter fornøden rensning. Ubrugelige magasiner, hvis mangler han ikke kan afhjælpe, sender han med tilbagegående patronvogne til ammunitionskolonnen, hvor de ombyttes.

Hvis han ikke råder over ammunition i magasiner, udleverer han anden ammunition (i patronposer) til ammunitionsdelerne.

Han skal på forlangende af en dertil af en kompagnichef eller højere chef bemyndiget befalingsmand udlevere ammunition til andre afdelinger (maskingeværenheder).

100. Dersom bataljonen skal gå tilbage, giver bataljonschefen i god tid ordre til patronvognenes tilbagegang.

Kompagniet (Se Om dansk fodfolk 1932-1941, Rekylgeværkompagniet)

151. Kompagnichefen har ansvaret for ammunitionstjenestens forsvarlige udførelse inden for kompagniet. Han skal til enhver tid være underrettet om ammunitionssituationen ved kompagniet.

152. Når kamp forestår, får kompagnichefen de nødvendige befalinger for ammunitionstjenesten af bataljonschefen. Han får således at vide, hvor meget og hvad slags ammunition m.m., der skal udleveres, fra hvilke vogne udleveringen skal finde sted, hvor patronvognene vil komme til at holde m.m. (jf. punkt 96).

Kompagnichefen giver i god tid befaling til udlevering af ammunition.

153. Kompagnichefen skal under kamp i tide sørge for, at frisk ammunition bliver ført frem fra ammunitionsdelingen og patronvognene og fordelt på hensigtsmæssig måde. Hvis der er fare for ammunitionsmangel, skal han i tide indsende melding herom til bataljonschefen.

154. Ammunitionsdelingen føres efter lignende principper som kompagniets andre delinger. Den følger kompagniet i så kort afstand, som fægtningssituationen og terrænet tillader det. Føreren med nogle mand må derfor om fornødent være noget forud for delingen for at følge begivenhederne og søge klarhed over de gunstigste veje for fremrykning. Han lægger endvidere mærke til, hvor kompagniets forreste dele er, og overvejer betingelserne for at bringe ammunition frem til dem.

Under fægtning gælder det om at forebygge, at der indtræder ammunitionsmangel ved de skydende grupper. Ammunitionsdelingen fører derfor ammunitionserstatning frem, når lejlighed gives, og udnytter særlige situationer, hvor det kan ske i skjul eller dækning. Er der mulighed for, at kæmpende grupper kan komme til at mangle ammunition, skal denne føres frem, om nødvendigt over åbent beskudt terræn, selv om det kan medføre betydelige tab.

Ammunitionen udleveres enten direkte fra ammunitionskarrerne til grupperne eller bæres frem til disse af ammunitionsdelingens patronbærere. (Hver bærer transporterer normalt 4 poser á 6 magasiner.) Denne frembæring må over beskudt terræn foregå springvis med passende mellemrum og afstand mellem patronbærerne.

Ved udlevering fra ammunitionsdelingen skal der så vidt gørligt sørges for, at ammunitionskarrerne aflastes enkeltvis. Hvis dette ikke har kunnet gennemføres, skal den resterende ammunition ved første lejlighed samles på det mindst mulige antal ammunitionskarrer. De frigjorte karrer sendes - helst 3 ad gangen - snarest med 3 á 4 bærere foruden hestetrækkeren tilbage for at modtage ny ammunition (patronvogne bør under øvelser som regel supponeres eller markeres). De øvrige ammunitionskarrer følger delingen.

For at lette patronbærernes opsamling af de tømte magasiner og undgå, at magasinerne spredes for meget, skal gruppernes mandskab medføre de tømte magasiner i den udstrækning, det lader sig gøre. Magasinerne henlægges da på sådanne steder i terrænet, som kun er iøjnefaldende fra egen side, hvorved de bliver lette at finde for patronbærerne. Disse skal derfor allerede under fremrykningen være opmærksomme på, hvor der ligger tømte magasiner og patronposer, samt søge oplysning herom hos tropper, som de passerer.

Såfremt der ikke kan skaffes fuld erstatning for den bortskudte ammunition, lader kompagnichefen den fremførte ammunitionserstatning tilgå de dele af kompagniet, der formentlig vil få brug for den meste ammunition, eller som trænger hårdest til ny forsyning.

Som allerede omtalt påhviler det under kampen ammunitionsdelingen også uden ordre at benytte enhver lejlighed til at bringe ammunition frem til kompagniet. Delingens fører skal derfor vise initiativ i så henseende og være klar over sit ansvar med hensyn til at hindre, at der indtræder ammunitionsangel ved kompagniet. Ammunitionsdelingen udleverer - i den udstrækning kampsituationen tillader - ammunition på direkte anmodning fra maskingeværenheder.

Særlig ammunition [4](#)) til gevær (karabin) 1889 medføres normalt ikke i ammunitionsdelingen. Hvis de geværbevæbnede får brug for mere end den allerede udleverede ammunition, må de fornødne patroner som en nødhjælp udleveres af rekylgeværmagasinerne.

155. Dersom kompagniet skal gå tilbage, sender kompagnichefen patronvognene og ammunitions-karrerne tilbage i god tid, med mindre bataljonschefen allerede har truffet bestemmelse herom.

Delingen (Se Om dansk fodfolk 1932-1941, Rekylgeværkompagniet)

209. Delingsføreren instruerer før kampen om de ham meddelte bestemmelser for ammunitionstjenesten (Ammunitionsdelingens og patronvognenes pladser, ammunitionsdepot m.m.).

Skal der forinden kampen afhentes ammunition, sender delingsføreren det nødvendige mandskab under kommando til de befalede sted (jf. punkterne 96 og 152).

210. Under kampen skal delingsføreren til enhver tid have overblik over, hvor mange patroner der omtrent haves i behold ved delingen, og han skal af og til, bl.a. når halvdelen af ammunitionen er forbrugt, melde til kompagnichefen herom.

Hvor omstændighederne tillader det, skal han sørge for en til fægtningssituationen passende omfordeling til grupperne af den til rådighed værende ammunition. Dersom der under kampen tilgås ny ammunition, skal han ligeledes sørge for en hurtig og hensigtsmæssig fordeling af denne.

Gruppen (Se Om dansk fodfolk 1932-1941, Rekylgeværkompagniet)

270. Gruppeføreren skal altid holde sig underrettet om ammunitionsforsyningen ved sin gruppe.

271. Når fægtning forestår, forøges i almindelighed mandskabets patronbeholdning til kampforsyning ved udlevering fra Patronvogn I. Der udleveres desuden gevær- og håndgranater (-bomber), røgmateriel, lysmidler og ekstraammunition (for rekylgevær og gevær) i et omfang svarende til fægtningens sandsynlige karakter og kravene til mandskabets bevægelighed (jf. punkterne 96, 152 og 209).



Ammunition uddeles til vagtmandskabet, Livgarden, ca. 1941 [5](#)).

272. Under kampen skal gruppeføreren nøje overvåge, at der drives forstandig økonomi med ammunitionen. Det er af særlig vigtighed, at der altid er tilstrækkelig ammunition i behold til rekylgeværet.

Den af grenaderer og forsynere medførte ammunition til rekylgeværet bortskydes først.

Har det været nødvendigt at bortskyde de af skytter og hjælper medførte magasiner, erstattes de ved første givne lejlighed.

Gruppeføreren sørger for, at mandskabet medfører faldne og såredes patroner. Han foretager, når det er nødvendigt, og situationen tillader det, en omfordeling inden for gruppen.

Se f.eks. min artikel Om den danske hærs håndvåben 1932-1941 - Gevær 1889 for en omtale af patronkassens farve og mærkning.

Han skal jævnligt melde til delingsføreren, hvor megen ammunition, der haves i behold i gruppen (f.eks. når halvdelen og trefjerdedel er bortskudt), og melder ligeledes, når ammunicionsbeholdningen er blevet suppleret.

Gruppeføreren sørger for en hurtig og hensigtsmæssig fordeling af senere tilgået ammunition. I nødsituationer, hvor der er fare for, at gruppen skal forskyde sig, træffer gruppeføreren på egen hånd foranstaltninger til at skaffe sig ammunition.

Gruppeføreren sørger for, at tømte magasiner i så stort antal som muligt henlægges således, at de let ses af patronbærerne (jf. punkt 153.)

Kilder

1. *Kampreglement for Fodfolket*, Krigsministeriet, København 1931. (Udgivet i tilknytning til udkast til Feltreglement I.B og de for fodfolkets specialvåben gældende reglementer.)
2. *Huskebog til brug i felten, ved øvelser og krigsspil* af H.H. Jørgensen, N. Olaf Møllers Forlag, København 1936.

Per Finsted

Noter:

- 1) Se min artikel *Den danske hær 1932-1941 - Ammunitionstjeneste*.
- 2) Fra *Sjællandske Livregiment 375 år* af H.K. Nielsen m.fl., Sjællandske Livregiments Fond, Slagelse 1989.
- 3) Billedet stammer fra *Køreinstruktion for Hæren*, Krigsministeriet, København 1929.
- 4) Ved særlig ammunition forstås lyssporpatroner og panserbrydende patroner.
- 5) Fra *Den kongelige Livgarde, Bind II* af Axel Pontoppidan (red.), Nordiske Landes Bogforlag, København 1942.